

Oponentský posudek magisterské práce

Název práce: *Vnímání publika během divadelního představení*

Studijní obor: Teorie a dějiny divadla

Autor: Bc. Tomáš Urbánek

Školitel: doc. Martin Pšenička, Ph.D.

Oponentka: Mgr. Alena Sarkissian, Ph.D.

Kognitivní vědy a neurovědy bezesporu rozšiřují pole zkoumání a poznání divadla a dávají také tomuto jevu nové kontury. Vítám proto práci Tomáše Urbánka coby jednu z mála teatrologických prací na toto téma, jež se v českém prostředí objevily: z ostatních českých prací ve svém textu čerpá, nebo se vůči nim vymezuje.

Přestože si Tomáš Urbánek zvolil progresivní téma, a priori přijímané vstřícně, nelze si nepovšimnout četných slabin této práce. Pominu nadále dvojnásobný název (než jsem práci otevřela, těšila jsem se, že by snad mohla práce zkoumat periferní či zcela záměrné hercovo vnímání „spoluhrý“ s publikem). Ovšem ani když diplomand vymezil v úvodu svůj záměr, a totiž divácké vnímání jevištní performance, nemám pocit, že se čtenáři dostalo důkladného výkladu na toto téma.

Vidím několik příčin, proč text nedospěje ke kýženému cíli. Především si autor nestanovil dostatečně detailní postup, jak bude divácký zážitek či divácké vnímání představení zkoumat. Stanovit si pro výzkum skloubení metody kognitivních věd se Zichovou základní prací je sice v obecných obrysech jistě atraktivní (a to tak, že jsem se těšila, co se dočtu), ovšem pak je třeba si z obou zvolených přístupů (s autorovým poznatkem, že jsou si příbuzné, souhlasím) zvolit a pro čtenáře definovat zcela konkrétní aspekt či aspekty, které na divákovu percepce budou aplikovány. Tomáš Urbánek to neudělal, a tak se mu text rozeběhl do mnoha směrů, z nichž ani jeden nepřináší žádné poznatky, jež by o divákově vnímání již nebyly známy nebo jež by pro vnímání divadla byly specifické a odlišovaly je od percepce jiného uměleckého druhu. Poznatky o schopnosti vnímat divadelní iluzi, na které snad diplomand klade o něco větší důraz – což se domnívám, protože se v práci objevují na několika místech, nepovažuji za objevné. Byly prostě konstatovány ve velmi hrubých obrysech, nebyly ani ověřeny, ani zpochybněny nebo snad nějak rozvinuty. Tato fakta z pohledu neurověd nebyly ani nijak komplikovaněji a ve větším detailu vztaženy k Zichovu textu, což bych po slibu v úvodu očekávala.

Ještě zběžněji se pak pojednává o ostatních aspektech diváckého vnímání, tak, jak to sděluje obsah práce. Naprosto frapantním příkladem dlouhého textu docházejícího k banálnímu závěru je pasáž „Chytání znaku“, kde se divadelní událost přirovnává k zápasu v baseballu, aby se došlo k závěrům, které nejsou s neurovědou spojeny těsněji nežli volně, a které se doufám dosud dozvídají posluchači v 1. ročníku studia teatrologie.

Nepříjemný pocit „zběžnosti“ je ještě prohlouben tím, že si autor předem neomezí konkrétní prameny, na nichž bude teorie neurovřed v kombinaci se Zichovou *Estetikou dramatického umění* demonstrovat. V práci se tak přebíhá zcela náhodně od příkladu z jedné inscenace k příkladu z jiné inscenace, aniž by bylo zřejmé, podle jakého kritéria byly tyto inscenace vybrány. Věru to nejsou vždy perly z pokladnice českého divadla. Zdá se, že vodítkem je náhodná autorova divácká zkušenost. Podobně nahodile jsou však voleny veškeré příklady v práci: za všechny uvedme jen příklad ze s. 39, kdy je řeč o vnímání cyklického času v divadelním kontextu. Není jasné, proč si autor volí příklad z oblasti, se kterou nemá on sám bližší zkušenost, stejně jako ji nemají evropští čtenáři jeho práce, a sice příklad divadla *nó*. Podle pořekadla „bližší košile než kabát“ mě samozřejmě napadá, že cyklický čas v evropské divadelní kultuře pracuje v mnoha epochách na stejném principu, a vnímali ho stejně silně staří Řekové při výpravě divadelních slavností, jako diváci středověkého náboženského divadla, podobně ale i návštěvníci moderních divadelních festivalů. Skoro mě napadá, zda tento příklad nebyl prostě jen opsán z některé již existující publikace, jež se vnímání času v divadle věnuje, event. se zabývá divadlem *nó* (publikace Mika Takemota ze soupisu literatury?). Pokud by však chtěl Tomáš Urbánek problematizovat např. vnímání cyklického času v divadle, nabízí se přece problematika reprízy, opakování v divadelním provozu v obecnějším smyslu, ale také střetávání času lineárního s časem cyklickým, které je právě ve sféře náboženského divadla nesmírně specifické a ačkoli je zkoumáno badateli performance studies, je dodnes nedostatečně popsáno.

Některé příklady, jež Tomáš Urbánek užívá, nejsou voleny jen náhodně, ale přímo zavádějícím způsobem. Jakkoli si stanoví za oblast svého průzkumu diváckou zkušenost při sledování představení, často se omezí na jevy, které vnímateli poskytuje už samotné čtení dramatického textu – a protože vím, že Zich drama nepovažuje za autonomní umělecký výtvar – opravuji se: samotné čtení „libreta.“ Takto cituje diplomand v pasáži o paměti způsob rozvíjení zápletky ve hře/inscenaci *Snímek 51* a dialog z *Hamleta*. Efekt, který popisuje, není tedy specifický pro vnímání diváka usazeného v divadle a v případě *Snímku 51* není dokonce specifický ani pro drama. Napětí, které pracuje s pamětí vnímatele, takto buduje libovolná detektivka, ba často i jakákoli napínavá četba. V případě *pareidolie* z dialogu *Hamleta* s Poloniem o mracích bývá tato situace jen málokdy znázorněna přímo na jevišti jevištními efekty.

Nepřehledná práce přehlčená příklady, které z různých důvodů autora zaujaly, a citacemi z prací, které se mu dostaly do ruky (povětšinou prací přehledových či dokonce popularizačních, a nikdy odborných studií věnovaných jedinému naprosto konkrétnímu jevu či problému), nemůže dospět k jinému než zcela vágnímu závěru. Po přečtení textu se mé poznání problému neprohloubilo, práce mi navíc ani neposkytla přehled o tom, co bylo o tématu dosud napsáno v zahraničí či v odborném diskurzu neurovřed. Nefungovala tak ani úvodní část práce (ani zde nebylo zřejmé, proč si autor vybírá v úvodu příslušné citované badatele), celý text pak nelze prohlásit ani za dobrý konzistentní kompilát.

Po formální stránce se v práci místy vyskytly prohřešky proti pravopisu a správné interpunkci, text ale navíc oplývá nesrozumitelnými formulacemi, zvláště jsou-li popisovány

experimenty neurovědčů: za všechny uvádím tzv. experiment „Sally and Ann“, jehož podstata mi zůstala utajena. Domnívám se, že v těchto případech Tomáš Urbánek snad jen nepříliš zručně přeložil popis experimentu z cizojazyčné publikace.

Práci nemohu hodnotit lepším stupněm nežli **dobře**, a to pouze proto, že v ní shledávám autorovu schopnost dobře se tázat a pít se, bohužel dosti nesystematicky a rozbíhavě, po odpovědi.

Ve Slaném 12. června 2020